

НИКОЛАЙ М. КАРАМЗИН

(1766 – 1826) е руски интелектуалец с емблематично присъствие в руската художествена литература и историография. Произхожда от средно заможно семейство, което успява да му осигури много добро образование в московския пансион на проф. И. М. Шаден – монархист по убеждения, който издига в култ семейните ценности, хуманитарните науки, нравствените добродетели. Важен дял в обучението представлява овладяването на чужди езици, което дава възможност на Карамзин да научи френски, немски, английски, латински и гръцки. Ето защо не изненадва фактът, че първото му публикувано произведение е неговият превод от немски на стихотворението на Саломон Геснер *Дървеният крак* (*Das hölzerne Bein*).

Освен към поети, които подобно на Геснер създават пасторални идилии, Карамзин проявява интерес и към френските просветенци от XVIII в., като Монтескьо, Волтер и др., чиито идеи за справедливо държавно устройство и за необходимостта от формиране на обществено полезна личност се разпространяват в средите на московските масони, с които Карамзин се сближава най-вече заради благотворителната им дейност. Повод да прекъсне контактите си с тях, е предприетото от него пътуване из Европа, резултат от което е първият му забележителен текст – *Писма на руския пътешественик* (*Письма русского путешественника*, 1789 – 1790), възприето от неговите съвременници като свидетелство за неговия писателски талант. Оттам насетне следва поредица от произведения – белетристични и поетически, които го правят изключително популярен не само в Русия: *Бедната Лиза* (*Бедная Лиза*, 1792, книж. 1796) и *Наталия, болярската дъщеря* (*Наталя, боярская дочь*, 1792), чийто отзвук в България се явява важен фактор за развитие на възрожденската ни проза, *Юлия* (1796), *Рицарят на нашето време* (*Рыцарь нашего времени*, 1803) и др., с които продължава да следва естетиката и поетиката на сантиментализма.

Важен е приносът на Карамзин в изграждането на нов литературен език, който се разграничава от класицистичната стилистика на Ломоносов и Державин и търси модерни за времето си изразни средства за предаване на естествените емоционални състояния. За да постигне непосредствено въздействие върху читателското

съзнание, той се отказва от църковнославянската лексика и от помпозната стилистика и въвежда редица неологизми, които представляват съществен принос в руския език и са запазени и до днес. Новаторските възгледи на Карамзин предизвикват съпротива у редица писатели начело с Державин, които организират литературния кръг „Беседа на любителите на руското слово“ („Беседа любителей русского слова“). Привържениците на Карамзин, сред които са Батюшков, Жуковски, Пушкин и др., организират от своя страна групата „Арзамас“ и в тази полемична среда Карамзин успява да се наложи като лидер на своето поколение – израз на неговия нараснал авторитет като писател е изборът му за член на Руската академия през 1818 г., а година по-късно – и на Императорската академия на науките.

Част от неговото прозаическо и поетическо творчество е публикувано най-напред в първото руско литературно списание – „Московский журнал“, чийто инициатор и редактор през 1791 и 1792 г. е самият той. След назначаването му от Александър I за императорски историограф Карамзин дава гласност на своя политически консерватизъм и в своя *Очерк за древната и за новата Русия в политическо и гражданско отношение (Записка о древней и новой России в её политическом и гражданском отношениях)* декларира своята лоялност към властта и убеждението си, че не са нужни никакви реформи в Русия. Като историк той печели високо признание с 12-томната си *История на руската държава (История государства Российского, 1803 – 1826)*.

На бял свят се появиха първите осем тома на „Руската история“ на Карамзин. Прочетох ги в леглото жадно и съсредоточено. Появата на тази книга (а и така е редно да бъде) вдигна много шум и предизвика силно впечатление, 3000 екземпляра се изчерпаха за един месец (което не очаквах дори самият Карамзин) – това е уникален за нашата страна случай. Всички, дори светските дами, се хвърлиха да четат историята на своето отечество, която до онзи момент не познаваха. Тя беше за тях нещо ново. Древна Русия, по всичко личеше, беше открита от Карамзин така, както Америка — от Колумб.

А. С. Пушкин. *Собрание сочинений в 10 томах*. Москва: ГИХЛ, 1959 – 1962.
Том 7. *История Пугачева. Исторические статьи и материалы. Воспоминания и дневники*. М., 1962: 278.

Поезията на Карамзин е в духа на сантиментализма. Освен в „Московский журнал“ той публикува свои произведения и в редактирания от него „Вестник Европы“, където излиза и оригиналът на стихотворението *Меланхолия*. Предложеният превод е по първата публикация на стихотворението (Вѣстникъ Европы, издаваемый Николаемъ Карамзинымъ. Часть I. Москва: Въ Университетской Типографіи у Люби, Гарія и Попова, 1802, с. 53 – 54).

МЕЛАНХОЛІЯ

Подражание Делилю.

Страсть нѣжныхъ, кроткихъ душъ, судьбою угнетенныхъ!
 Нещастныхъ щастіе и сладость огорченныхъ!
 О Меланхолія! ты имъ милѣ всѣхъ
 Искусственныхъ забавъ и вѣтреныхъ утѣхъ.
 Сравнится ль что нибудь съ твоею красотою,
 Съ твоей улыбкою и съ тихою слезою?
 Ты первый скорби врачъ, ты первый сердца другъ;
 Тебѣ оно свои печали повѣряетъ;
 Но утѣшаясь, ихъ еще не забываетъ.
 Когда, освободясь отъ ига тяжкихъ мукъ,
 Нещастный отдохнетъ въ душѣ своей унылой,
 Съ любовію ему ты руку подаешь,
 И лучше радости, для горестныхъ не милой,
 Ласкаешься къ нему, и въ грудь отраду льешь
 Съ печальной кротостью и съ видомъ умиленья.
 О Меланхолія! нѣжнѣйшій переливъ
 Отъ скорби и тоски къ утѣхамъ наслажденья!
 Веселья нѣтъ еще, и нѣтъ уже мученья;
 Отчаянье прошло... Но слезы осушивъ,
 Ты радостно на свѣтъ взглянуть еще не смѣешь,
 И матери своей, Печали, видъ имѣешь,
 Бѣжишь, скрываешься отъ блеска и людей,
 И сумерки тебѣ милѣ ясныхъ дней.
 Безмолвіе любя, ты слушаешь унылый
 Шумъ листьевъ, горныхъ водъ, шумъ вѣтровъ и морей.
 Тебѣ пріятенъ лѣсъ, тебѣ пустыни милы;
 Въ *уединеніи* ты *болѣе съ собой*.
 Природа мрачная твой нѣжный взоръ плѣняетъ:
 Она какъ будто бы печалится съ тобой.
 Когда свѣтило дня на нѣбѣ угасаетъ,
 Въ задумчивости ты зриаешь на него.
 Не шумныя весны любезная веселость,
 Не лѣта пышнаго роскошный блескъ и зрѣлость
 Для грусти твоя пріятнѣе всего,
 Но осень блѣдная, когда изнемогая
 И томною рукой вѣнокъ свой обрывая,
 Она кончины ждетъ. Пусть веселится свѣтъ

МЕЛАНХОЛИЯ

Подражание на Делил

Ти – страст за хрисими, орисани да страдат,
 За скръбни – благодат, за огорчени – сладост!
 О, Меланхолия! По-скъпа си за тях
 От всякакви забави и изкуствен смях.
 Сравнена с всичко друго, ти си най-красива –
 С усмивката си, със сълзата мълчалива!
 Ти лек си за скръбта, приятел – за сърцето:
 На теб то само болката си доверява,
 Утеха дири, но тъгата не забравя.
 Когато снесе игото на мъки клетки
 И пристан търси клетникът с душа унила,
 Ти своята ръка със обич му подаваш.
 Не търси радост той, изгубил сетни сили,
 Защото ти сърцето бедно приласкаваш,
 С печална нежност вливаш във гръдта отрада.
 О, Меланхолия! Тъй нежно, с умиление
 Скръбта превръщаш в утешителна наслада!
 Не, няма веселби, но няма го и ада;
 И няма сълзи, безнадеждно вцепенение,
 Но радостно не смееш да погледнеш на света,
 Все още носиш образа на майка си – Скръбта,
 Избягваш светлината и от хората страниш,
 Обичаш сумрака, не слънчевите дни,
 Да слушаш в тишина прибоя на вълните,
 На ветрове, морета, на листа шума унил,
 В пустинните места, в горите да се скиташ;
 В *усамотение по-истинска се чувстваш* ти.
 Пленява мрачната природа нежния ти взор:
 Изглежда, сякаш ти съчувства и със теб скърби,
 Угасва светлината сред небесния простор
 И ти потъваш в тежки мисли до отмала.
 И нито шумното веселие на пролетта,
 И ни на лятото разкошът пищен, зрелостта
 Приятни са за теб и твоя дух печален.
 Но идва есен и със тъмните си пръсти
 Венеца смъква и посърнал цвят разпръсва,
 Очаква тя смъртта си. А светът тогава

И щастье грубое въ разсѣянїи новомъ
Старается найти: тебѣ въ немъ нужды нѣтъ;
Ты щастлива мечтой, одною мыслью – словомъ!
Тамъ музыка гремитъ, въ огняхъ пылаеть домъ;
Блистають красотой, алмазами, умомъ:
Тамъ пиршество... но ты не видишь, не внимаешь,
И голову свою на руку опускаешь;
Веселіе твое – задумавшись молчать,
И на прошедшее взоръ нѣжный обращать.

Във веселбите пошли търси радост нова,
Ти нямаш нужда от безсмислени забави;
Щастлива теб те правят мисъл, блян и слово!
Там музика гърми, дома опустошава;
Сред блясъка на диаманти и на слава
Пируват... Но не те интересува теб това.
На своята ръка отпускаш морно ти глава;
И вирайки се в миналото, си щастлива
С очи замислени и мълчаливи.

Превод от руски: **Таня Нейчева, Жоржета Чолакова**